

VU Research Portal

Kroniek rechterlijke macht

de Groot, G.

published in

Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging
2009

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

de Groot, G. (2009). Kroniek rechterlijke macht. *Tijdschrift voor Civiele Rechtspleging*, 2009(4), 144-148.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Rechterlijke macht

Inleiding

In 2003 verscheen in dit tijdschrift een kroniek getiteld 'Rechterlijke macht'.¹ Die draad wordt hier opgepakt. Gezien de periode die sindsdien is verstreken, kan in deze kroniek slechts een gering deel van de ontwikkelingen in de organisatie van de civiele rechtspraak sinds 2003 aan de orde komen. De aandacht zal in het bijzonder uitgaan naar de uniforme rechtstoepassing en naar de voorziene wijzigingen in de organisatie van de civiele rechtspraak in eerste aanleg. Buiten beschouwing blijven bijvoorbeeld het externe klachtrecht,² dat volgens het wetsvoorstel Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie zal terugkeren in de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO),³ de voorgenomen wijzigingen in de territoriale indeling van de gerechten,⁴ de afschaffing van het procureaat⁵ of het streven om de cassatierechtspraak te versterken.⁶ Ook de Europeesrechtelijke ontwikkelingen komen niet aan de orde.⁷

Uniforme rechtstoepassing

Procesreglementen

Uniforme rechtstoepassing wil zeggen dat gelijke of gelijksoortige gevallen zo veel mogelijk gelijk worden behandeld. Terwijl de Hoge Raad de rechtseenheid bevordert, bevorderen de Raad voor de rechtspraak en de gerechten de uniforme rechtstoepassing door de rechter in feitelijke instantie. Met dit doel is in de afgelopen jaren door de gerechten onder andere een serie procesreglementen tot stand gebracht.⁸ Procesreglementen richten zich tot advocaten of partijen en bevatten regels over de proces-

voering, die ook zouden kunnen worden neergelegd in een algemene maatregel van bestuur (art. 35 Rv). In 2008 is aan de gerechten de aanbeveling gedaan in procesreglementen ook aanwijzingen op te nemen voor door de rechter benoemde deskundigen.⁹

De wijze van totstandkoming van de procesreglementen volgt de bestuursstructuur van de rechterlijke macht.¹⁰ Procesreglementen worden in opdracht van een landelijk overlegorgaan van sectorvoorzitters meestal geconcipieerd door een projectgroep bestaande uit rechters en gerechtsambtenaren met affiniteit met het onderwerp. Meestal worden betrokken externe partijen over een concept geconsulteerd, zoals de Nederlandse Orde van Advocaten. De sectorvoorzitters consulteren ieder de leden van de eigen sector. Een procesreglement wordt aanvaard (of niet) door zowel het landelijk overlegorgaan van sectorvoorzitters (waar ook de datum van inwerkingtreding wordt afgesteld) als de betrokken sectoren van de gerechten. Het wordt bekendgemaakt in de Staatscourant. Wijzigingen van procesreglementen komen langs dezelfde weg tot stand.¹¹

Procesreglementen omvatten aanzienlijk meer dan louter *best practices*. De toepassing ervan kan zelfs leiden tot verval van het recht een bepaalde proceshandeling te verrichten, bijvoorbeeld bij overschrijding van door een procesreglement voorgeschreven termijnen. Het is dus van belang dat procesreglementen worden aangemerkt als recht in de zin van art. 79 Wet RO. De Hoge Raad toetst in voorkomende gevallen de toepassing ervan via rechtsklachten.¹² Die toetsingsmogelijkheid is te zien als een belangrijke waarborg voor de effectieve bijdrage van procesreglementen aan een behoorlijke procesvoering.

Massaschade

Zaken met aspecten van massaschade hebben de afgelopen jaren veel aandacht gekregen in de organisatie van de rechtspraak. De Wet collectieve afwikkeling massaschade is tot stand gekomen en de toepassing ervan is zelfs al geëvalueerd.¹³ Toen de omvang van de effectenleaseproblematiek duidelijk werd, hebben eerst de sectoren civiel en kanton van de rechtbanken en nadien ook de hoven maatregelen genomen om de uniforme rechtstoepas-

1. H.F.M. Hofhuis, Kroniek rechterlijke macht, TCR 2003, p. 111-113.
2. Zie voor recente informatie over de werking van de klachtenregeling bijv. Jaarverslag Rechtspraak 2008, p. 19 (<www.rechtspraak.nl>).
3. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 2, p. 2-3. Het advies van de Hoge Raad hierover is o.a. te vinden op <www.rechtspraak.nl>, Hoge Raad, Over de Hoge Raad, Publicaties.
4. Kamerstukken II 2008/09, 29 279, nr. 85 en 90 (brieven van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer van respectievelijk 19 december 2008 en 9 april 2009).
5. Wet afschaffing procureaat en invoering elektronisch berichtenverkeer, Stb. 2008, 100, in werking getreden op 1 september 2008.
6. Versterking van de cassatierechtspraak, rapport van de Commissie normstellende rol van de Hoge Raad (commissie-Hammerstein), Den Haag 2008 (<www.rechtspraak.nl>). Zie hierover o.a. J.B.M. Vranken, Consequenties van een versterking van de rechtsvormende taak van de Hoge Raad: talrijk, divers en soms vergaand, NJB 2009, p. 1082-1093; E.J. Numann, Vernietigen aan de poort, Een aanvullend voorstel bij het rapport van de Commissie Hammerstein, in: J.F. de Groot en H.M. Slaghekke (red.), Frank en vrij, (Thunnissen-bundel), Stichting Instituut voor Bouwrecht 2009, p. 3-8; P.J.M. von Schmidt auf Altenstadt, Wat moet de Hoge Raad, in: Frank en vrij (Thunnissen-bundel), p. 9-29.
7. Zie bijv. P.M.M. van der Grinten, Europese ontwikkelingen, TCR 2009, p. 29-37.
8. <www.rechtspraak.nl>, Naar de rechter, Landelijke regelingen, Sector civiel recht.

9. G. de Groot en N.A. Elbers, Inschakeling van deskundigen in de rechtspraak, Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2008 (Research Memoranda 2008/3), p. 8 onder 3. Het gaat dan om concrete aanwijzingen voor de procesvoering in individuele zaken. Algemene aanwijzingen voor het deskundigenonderzoek zijn opgenomen in de Leidraad deskundigen in civiele zaken (<www.rechtspraak.nl>, Naar de rechter, Landelijke regelingen).
10. Zie: Hofhuis (noot 1).
11. Zie over procesreglementen bijv.: I. Giesen, Alternatieve regelgeving in privaatrechtelijke verhoudingen, (Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging 2007-1), Deventer: Kluwer 2007, p. 67-168; K. Teuben, Rechterregelingen in het burgerlijk (proces)recht (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2004.
12. Impliciet: HR 7 december 2007, NJ 2008, 554 m.nt. HJS. Zie bijv. ook HR 11 juli 2003, NJ 2003, 567; HR 10 februari 2006, NJ 2006, 405 m.nt. G.R. Rutgers.
13. Kamerstukken II 2008/09, 31 762, nr. 1.

sing in deze zaken te bevorderen, met name gericht op het faciliteren van het delen van kennis en ervaring.¹⁴ Het heeft relatief lang geduurd voordat er zaken in hoger beroep aanhangig werden gemaakt en vervolgens voordat de Hoge Raad enkele richtinggevende uitspraken heeft kunnen doen.¹⁵ In voorbereiding is een wetsvoorstel om de rechter de mogelijkheid te geven in massaschadezaken prejudiciële vragen aan de Hoge Raad te stellen.¹⁶

Organisatie van de rechtspraak

Evaluatie modernisering rechterlijke organisatie

In 2004 stelde de minister van Justitie de commissie Evaluatie modernisering rechterlijke organisatie (commissie-Deetman) in om het verloop van de modernisering van de rechterlijke organisatie sinds 1 januari 2002¹⁷ te evalueren. Na het rapport van de commissie-Deetman¹⁸ en het kabinetsstandpunt daaromtrent¹⁹ is het wetsvoorstel Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie ingediend. Rode draad in het wetsvoorstel is volgens de minister van Justitie dat aan de Rechtspraak meer mogelijkheden worden geboden om de eigen organisatie zodanig vorm te geven dat zo goed mogelijk wordt voldaan aan de eisen die vanuit de samenleving aan goede rechtspraak worden gesteld.²⁰ Het is de bedoeling dat de Raad voor de rechtspraak de bevoegdheid krijgt om te bepalen in welke plaatsen nevenlocaties van een rechtbank of een gerechtshof zijn gevestigd. Het wetsvoorstel heeft niet alleen tot doel om uitvoering te geven aan aanbevelingen van de commissie-Deetman, maar tevens om voorbereidingen te treffen voor wijzigingen in de territoriale indeling van de gerechten, ook wel aangeduid als de herziening van de gerechtelijke kaart.²¹

Competentie van de sectoren civiel en kanton

Voor de rechtspraak in civiele zaken heeft het wetsvoorstel aanzienlijke gevolgen. Beoogd wordt de toegankelijkheid van de

rechtspraak te vergroten door de competentiegrens van de sectoren kanton, door de memorie van toelichting nog aangeduid als (de per 1 januari 2002 opgeheven) 'kantongerechten', te verhogen naar € 25.000 en consumentenkrediet en consumentenkoop als aardvorderingen aan de competentie van de kantonrechter toe te voegen. De Raad van State heeft erop gewezen dat een eenvoudiger rechtsingang voor de rechtzoekende niet per definitie meebrengt dat de belangen van de rechtzoekende ook zonder (verplichte) professionele rechtsbijstand adequaat worden behartigd. De Raad van State meende bovendien dat in de toelichting op het wetsvoorstel diende te worden ingegaan op de mogelijke effecten van de verhoging van de competentiegrens voor de werklast van de sectoren kanton (overigens zonder daarin te betrekken of er ook effecten zijn te verwachten voor de gerechtshoven). Dat is vervolgens geschied. Het moet in ieder geval een budgetneutrale operatie worden,²² ook al betreft het ingrijpende organisatorische veranderingen. De memorie van toelichting maakt bij de bespreking van de effecten melding van het rapport van de commissie-Hofhuis²³ en van berekeningen van een interne commissie van het Landelijk overleg kantonsectorvoorzitters (LOK) en het Landelijk overleg voorzitters sectoren civiel recht (LOVC),²⁴ die echter weinig transparant zijn, zeker voor wie niet in de interne organisatie van de civiele rechtspraak is ingevoerd. Zo wordt in de memorie van toelichting gesproken van 'gewone' handelszaken op tegenspraak waarin het tot een (eind)uitspraak komt, waarvan 34% een kantonzaak zou worden bij verhoging van de competentiegrens naar € 25.000, en van 'meer ingewikkelde zaken', waarvan 28% een kantonzaak zou worden.²⁵ Een nadere omschrijving van deze beide categorieën zaken wordt echter niet gegeven. Ook is onduidelijk wat de bron is van de cijfers: gaat het om berekeningen, betreft het berekeningen op basis van afgedane zaken in het verleden?²⁶ Aan de voorgestelde competentiegrensverhoging ligt blijkens de memorie van toelichting de veronderstelling ten grondslag dat de burger onder alle omstandigheden in consumentenzaken en zaken met een belang tot € 25.000 meer baat heeft bij afdoening van de zaak door een kantonrechter dan door een andere rechter. Dat zou sneller zijn en bovendien goedkoper, doordat rechtsbijstand niet meer verplicht is. Het lijkt erop dat de burger ook elektronisch zal kunnen procederen door indiening van processtukken via internet.²⁷ In de memorie van toelichting wordt de verwachting uitgesproken dat de burger door de competentiegrenswijzigingen meer vrij-

14. J.R. Branbergen, De rechter in eerste aanleg in de aandelenleaseprocedures, NJB 2008, p. 498-502.

15. HR 28 maart 2008, LJN BC2837; HR 5 juni 2009, LJN BH2822, BH2815 en BH2811.

16. Het voorontwerp is gepubliceerd op <www.justitie.nl>, Onderwerpen, Wetgeving. Over het voorontwerp o.a. N. Frenk en A.M. Wolfram-van Doorn, Het voorontwerp prejudiciële vragen aan de Hoge Raad, RM Themis 2009, p. 154-163.

17. Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie en aanverwante wetten door middel van de Wet organisatie en bestuur gerechten (Stb. 2001, 582) en de Wet Raad voor de rechtspraak (Stb. 2001, 583).

18. Rechtspraak is kwaliteit, rapport van de Commissie Evaluatie modernisering rechterlijke organisatie (commissie-Deetman), Den Haag, 11 december 2006.

19. Kamerstukken II 2006/07, 29 279, nr. 55.

20. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 1. Zie over 'goede rechtspraak' (d.w.z. het belang van kwaliteit van rechtspraak) naast de Agenda van de Rechtspraak 2008-2011 (<www.rechtspraak.nl>) bijv. ook: Elaine Mak, De rechtspraak in balans: een onderzoek naar de rol van klassiek-rechtsstatelijke beginselen en 'new public management'-beginselen in het kader van de rechterlijke organisatie in Nederland, Frankrijk en Duitsland, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008.

21. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 3; Kamerstukken II 2008/09, 29 279, nr. 85 en 90 (brieven van de minister van Justitie aan de Tweede Kamer van respectievelijk 19 december 2008 en 9 april 2009).

22. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 15.

23. Ruim baan voor de burger, rapport van de Adviescommissie verbreding kantonrechtspraak en differentiatie werkstromen, Den Haag: Raad voor de rechtspraak, 15 november 2007.

24. Kennelijk wordt bedoeld op het binnen de Rechtspraak uitgebrachte rapport van 24 juni 2009 van de Commissie Randvoorwaarden Plus, Competentie op de maat van het geschil.

25. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 15-16.

26. Volgens het rapport van de Commissie Randvoorwaarden Plus zijn de berekeningen uitgevoerd door de Raad voor de rechtspraak en 'gebaseerd op de resultaten van een uitvraag onder de civiele sectoren van alle rechtbanken en gegevens uit een landelijke onderzoeksdatabase' (p. 40).

27. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 18. Zie ook het rapport van een ambtelijke werkgroep van het ministerie van Justitie, Eenvoudige procedures voor eenvoudige civiele zaken (<www.justitie.nl>) en het advies van de SER daarover (07/03).

heid krijgt bij de keuze van de rechtsbijstandverlener die hij inschakelt en er meer dynamiek ontstaat op de markt voor juridische hulpverlening.²⁸

Onderbelicht blijven naar mijn mening de (voor de beoogde wijzigingen relevante) verschillen in de huidige werkwijze in de sectoren kanton en civiel en de huidige voor- en nadelen daarvan voor de afdoening van kantonzaken en civiele zaken. Zo vermeldt de memorie van toelichting als wezenlijk onderdeel van het laagdrempelige karakter van de kantonrechtspraak de mogelijkheid om standpunten mondeling ter zitting uiteen te zetten.²⁹ Wanneer wordt bedacht dat in de sectoren civiel in het gros van de zaken op tegenspraak een comparitie na antwoord wordt gelast en dit in de sectoren kanton in aanzienlijk mindere mate het geval is,³⁰ moet het geschetste voordeel haast voornamelijk betrekking hebben op de civiele rolzitting van de kantonrechter. Nadere onderbouwing van het voordelige aspect had dan niet misstaan. De burger raakt mogelijk in een deel van die 35% gewone handelszaken en 28% meer ingewikkelde zaken de comparitie na antwoord kwijt, maar doordat hij in die zaken tijdens een rolzitting mondeling zal kunnen reageren op een (veelal schriftelijke) conclusie of akte van de wederpartij, zal zijn tevredenheid over de afdoening van de zaak toch toenemen? Kennelijk zal het klantwaarderingsonderzoek het te zijner tijd moeten uitwijzen.

Zaaksdifferentiatie

Het wetsvoorstel bevat echter ook mooie toekomstmuziek voor de rechtspraak in civiele zaken. Het maakt meer zaaksdifferentiatie³¹ mogelijk, doordat de sectoren kanton en civiel nauwer dan voorheen zullen kunnen samenwerken bij de behandeling van civiele zaken. Kantonzaken worden ook in de toekomst behandeld door kantonrechters, maar zij hoeven niet meer per definitie werkzaam te zijn in een sector met de naam sector kanton.³² De gerechtsbesturen krijgen meer armslag om categorieën civiele zaken te laten behandelen door (kanton)rechters die beschikken over de kennis en ervaring die voor de behandeling van een bepaald type zaken is vereist. Het spreekt bijvoorbeeld niet voor zich dat de expertise op specialistische rechtsgebieden die in de huidige civiele sectoren voorhanden is, budgetneutraal en zonder verlies van snelheid in de behandeling van zaken door de kantonrechters kan worden verworven.

Nieuwe wegen zoeken

Het ligt naar mijn mening voor de hand om het werk van de huidige sectoren civiel en kanton in de toekomst te organiseren vanuit zaakstromen. Dat betekent dat zaken naar hun aard of inhoud in een bepaald traject worden afgedaan. Zoals een (kanton)rechter nu in verschillende kennisgebieden werkzaam kan zijn, kan hij ook in verschillende zaakstromen werkzaam zijn. De variatie in het werk blijft behouden, evenals de mogelijkheid om werkzaam te zijn in bepaalde belangstellingsgebieden. Het lijkt op het eerste gezicht efficiënt om die zaakstromen per zaakstype te organiseren, bijvoorbeeld een zaakstroom verstekken, een zaakstroom incasso's van grootprocedeerders, een zaakstroom ontbindingen arbeidsovereenkomsten, een zaakstroom vermogensbeheerovereenkomsten, een zaakstroom consumentenkoopzaken, en dergelijke.

Daarmee zou wel een groot aantal zaakstromen ontstaan. Om te verhinderen dat de efficiëntie daaronder lijdt, zou er een redelijk grofmazig onderscheid boven kunnen worden gehangen, gebaseerd op de benodigde behandelsnelheid en de complexiteit. De organisatie van het werk in de sectoren kanton en civiel is in grote lijnen al afgestemd op de belangen van snelheid en complexiteit. Het gaat erom met een indeling in zaakstromen die aspecten te behouden en te versterken die in de kern de kracht van de sectoren civiel en kanton bepalen.

Het model dat vervolgens ontstaat, heeft wel wat weg van het onderscheid dat in Engeland wordt gemaakt sinds de invoering van de *Civil Procedure Rules* in 1999. Daar worden drie zaakstromen onderscheiden: *small track*, *fast track* en *multitrack cases* (art. 26.6 CPR).³³ Vertaald naar Nederland vallen onder *small track cases* bijvoorbeeld de kleine geldvorderingen. Onder *fast track cases* vallen de zaken die binnen de Rechtspraak nu veelal worden aangeduid als zaken op tegenspraak van gemiddelde moeilijkheidsgraad. *Multitrack cases* zijn de complexere zaken, bijvoorbeeld de meeste arbeidsongevallenzaken van de sector kanton of de doorsnee ondernemingsrechtelijke zaken van de sector civiel recht. Een zaak kan complex zijn door allerlei factoren, maar vanuit het oogpunt van de indeling in zaakstromen zullen de meeste factoren wel verband houden met de feitelijke of juridische ingewikkeldheid van de zaak. In welk spoor een zaak in een systeem van zaaksdifferentiatie wordt behandeld, wordt niet meer louter bepaald door het vermogensrechtelijke belang van een zaak, maar ook door de eisen van een optimale zaaksbehandeling.

In Engeland kennen de drie zaakstromen deels gemeenschappelijke procesrechtelijke regels, waarnaast elke zaakstroom eigen regels heeft voor termijnen en proceshandelingen die mogen worden verricht. In Nederland zouden dergelijke eigen regels zonodig in de procesreglementen kunnen worden onderscheiden.

Het voordeel van zo'n model lijkt mij dat in de diverse zaakstromen de kennis en ervaring kan worden gebruikt die voorhanden is in zogenoemde 'kennisgroepen' binnen een gerecht of een bovengerechtelijk samenwerkingsverband, terwijl de indi-

28. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 18.

29. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 14.

30. Zie bijv. Jaarverslag Raad voor de rechtspraak 2008, p. 9 (percentage comparities na antwoord in dagvaardingszaken op tegenspraak in de sector civiel gemiddeld 82%, in de sector kanton gemiddeld 26%).

31. Zie over zaaksdifferentiatie o.a.: W.D.H. Asser, H.A. Groen en J.B.M. Vranken, m.m.v. I.N. Tzankova, Een nieuwe balans. Interimrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, hoofdstuk acht; W.D.H. Asser, H.A. Groen en J.B.M. Vranken 2006, hoofdstuk acht; Philip M. Langboek en Marco Fabri, Toedeling van zaken binnen het gerecht: regels en praktijk in vijf Europese landen en Nederland, Raad voor de rechtspraak: Rechtstreeks 2006, nr. 2.

32. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 20-21.

33. Zie <www.justice.gov.uk> en bijv. John O'Hare en Kevin Browne, *Civil Litigation*, Londen: Sweet & Maxwell 2007; Stuart Sime, *A practical approach to civil procedure*, Oxford: Oxford University Press 2009.

viduele rechter net zoals nu een hoeveelheid niet-specialistische zaken kan behandelen naast zaken op kennisgebieden waarin hij bijzondere deskundigheid heeft verworven. Een model waarin zaken bij binnenkomst worden getypeerd naar gelang de eisen van snelheid en complexiteit, waarborgt dat in een bepaalde zaak recht wordt gedaan aan de belangen van partijen en de beschikbare capaciteit eerlijk over alle zaken wordt verdeeld. Voor de rechtzoekende en de rechtsbijstandverlener is, wanneer zo'n zaakstromenmodel eenmaal functioneert, op voorhand duidelijk dat de rechter die de zaak behandelt, behoort tot een groep rechters die de zaken van dat type behandelen en beschikt over de algemene en eventueel bijzondere kennis en ervaring die daarbij nodig is.

Zaaksdifferentiatie in de praktijk

Inmiddels wordt door enkele rechtbanken geëxperimenteerd met nieuwe vormen van samenwerking tussen de sectoren kanton en civiel in lijn met het wetsvoorstel. Het is kort dag. De inwerkingtreding van de wijzigingen met betrekking tot de competentiegrens is voorzien voor 1 januari 2011.³⁴

Doorlooptijden

Dat in de memorie van toelichting nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan het belang dat zaken voortvarend worden behandeld, verdient op zichzelf steun. De doorlooptijden in civiele zaken blijven een punt van aandacht.³⁵ Nadat de gemiddelde doorlooptijden in handelszaken terugliepen in 2005, 2006 en 2007, nam in 2008 de gemiddelde doorlooptijd van handelszaken met verweer in de sector kanton substantieel toe ten opzichte van 2007, terwijl in de civiele sectoren in eerste aanleg sprake was van een geringe stijging.³⁶ In de sector kanton werd in 2008 89% (streefnorm 2010: 90%) van de handelszaken met verweer binnen een jaar afgedaan, in de sector civiel was dat 62% (streefnorm 2010: 80%). De gemiddelde doorlooptijd van handelszaken met verweer in hoger beroep nam licht toe, maar het percentage zaken dat binnen twee jaar wordt afgedaan, nam substantieel toe.³⁷ Van de handelszaken in hoger beroep werd in 2008 71% binnen twee jaar afgedaan (streefnorm 2010: 80%). Positief te waarderen is dat er sinds enkele jaren eindelijk jaarcijfers beschikbaar zijn die inzicht geven in de gemiddelde doorlooptijden. Dat bevordert ongetwijfeld ook de kwalitatieve aandacht voor verbetering van de doorlooptijden.

Mediation

Na diverse onderzoeksprojecten, waaronder 'Mediation naast rechtspraak' (1999-2004) en het WODC-onderzoek 'Ruimte voor mediation',³⁸ is besloten om binnen de rechtspraak een

structurele voorziening voor doorverwijzing naar mediation in te richten. De gerechten zijn op 1 april 2005 gestart met de implementatie.³⁹ Sinds 1 april 2007 kan in alle gerechten in aanhangige zaken naar mediation worden verwezen.⁴⁰ Voor echtscheidingszaken is de verwijzingsmogelijkheid sinds 1 maart 2009 wettelijk vastgelegd (art. 818 lid 2 Rv). Veel civiele rechters zijn in de afgelopen jaren vertrouwd geraakt met het onderkennen van de potentiële indicaties en contra-indicaties voor een verwijzing van partijen naar mediation aan de hand van de trits onderhandelingsbereidheid, onderhandelingsruimte en mate van escalatie. Interessant is in hoeverre die vaardigheden effect hebben op de eigen schikkingspraktijk van de rechter, maar voor zover bekend wordt daarnaar nog geen onderzoek gedaan. In ieder geval is nog geen beleid dat '[s]ponsorship of settlement is now explicitly identified as the courts' primary responsibility, with supervision of trial and the delivery of judgment becoming residual, the solution of last resort', zoals volgens Simon Roberts in Engeland het geval is.⁴¹

In 2005 noteerde Giesen dat het gebruik van mediation nog lang niet was ingeburgerd.⁴² De jaren daarna hebben, vooral in familiezaken, een positieve ontwikkeling laten zien. Verhoudingsgewijs wordt echter in weinig zaken voor mediation naast rechtspraak gekozen.⁴³ Blijkens de Mediation Monitor 2008 gaan de meeste civiele mediations over familiezaken (83%) en verder over arbeidsgeschillen (5%) of over onderwerpen als huur, gezondheid en contracten (12%).⁴⁴ Het slagingspercentage was in 2008 in civiele zaken gemiddeld 48%,⁴⁵ terwijl het gemiddelde voor civiele en bestuursrechtelijke zaken samen 59% was.⁴⁶

Als mediation tot een schikking leidt, was aanvankelijk nog wel eens onduidelijk of daarop een executoriale titel kon worden verkregen. In 2009 is aan de landelijke 'Handleiding regie vanaf de conclusie van antwoord'⁴⁷ toegevoegd⁴⁸ dat een vaststellings-overeenkomst, die buiten zitting wordt gesloten in een aanhangige zaak, in beginsel ter verlening van een executoriale titel kan worden neergelegd in een proces-verbaal.

Forensische conflictbemiddeling

Mediation moet worden onderscheiden van wat wel forensische conflictbemiddeling (of forensische mediation) wordt genoemd. Bij forensische conflictbemiddeling wordt een deskundigenonderzoek gelast (art. 194 Rv). De opdracht aan de deskundige strekt er niet alleen toe dat vragen van de rechter

34. Kamerstukken II 2008/09, 32 021, nr. 3, p. 15.

35. Zie met name R.J.J. Eshuis, Het recht in betere tijden. Over de werking van interventies ter versnelling van civiele procedures, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.

36. Jaarverslag Raad voor de rechtspraak 2008, p. 68, tabel 9a.

37. Jaarverslag Raad voor de rechtspraak 2008, p. 68, tabel 9a, en p. 69, tabel 9b.

38. L. Combrink-Kuiters, E. Niemeijer en M. ter Voert, Ruimte voor Mediation, Evaluatie van projecten bij de rechterlijke macht en gefinancierde rechtsbijstand, Den Haag: WODC en Boom Juridische uitgevers, 2003.

39. Kamerstukken II 2004/05, 30 100, VI, nr. 1, p. 14.

40. Jaarverslag Raad voor de rechtspraak 2008, p. 16.

41. Simon Roberts, "Listing Concentrates the Mind": the English Civil Court as an Arena for Structured Negotiation, Oxford Journal of Legal Studies 2009, p. 457-479.

42. I. Giesen, Kroniek van de Rechtspleging, NJB 2005, p. 475.

43. Jaarverslag Raad voor de rechtspraak 2008, p. 77, tabel 18a en 18b. Vgl. voor een indicatie van de verhouding tot het totale aantal zaken tabel 5 (productie 2006, 2007 en 2008) op p. 65.

44. M. Guiaux en M. Tumewu, Mediation Monitor 2008, WODC, Cahier 2008-7, p. 34.

45. Mediation Monitor 2008, p. 42.

46. Jaarverslag Raad voor de rechtspraak 2008, p. 17. De Mediation Monitor 2008 vermeldt 60% (p. 42) i.p.v. 59%.

47. <www.rechtspraak.nl>, Naar de rechter, Landelijke regelingen.

48. In nr. 107.

worden beantwoord, maar ook dat tussen partijen wordt bemiddeld. Forensische conflictbemiddeling wordt voornamelijk toegepast in zaken over gezag en omgang na echtscheiding en in verdelingszaken.⁴⁹ In 2008 heeft de minister van Justitie laten weten dat de kosten van forensische bemiddeling ten laste van de Staat kunnen worden gebracht wanneer daartoe in een zaak aanleiding bestaat. Dat geschiedt via de weg van art. 284 lid 1 Rv: de aard van de zaak verzet zich er dan tegen dat toepassing wordt gegeven aan de regeling voor de kosten van deskundigenonderzoek in dagvaardingszaken.⁵⁰

Comparitie in hoger beroep

De comparitie na antwoord in eerste aanleg heeft een tegenhanger gekregen in hoger beroep: de comparitie na aanbrengen.⁵¹ Enigszins verwarrend worden beide soorten comparities in de wandelgangen afgekort tot CNA. De hoven hanteren nog geen eenduidig beleid ten aanzien van bijvoorbeeld de selectiecriteria of de (on)vrijheid van partijen om af te zien van de comparitie, maar voeren overleg met elkaar met het oog op uniforme rechtstoepassingen uitwisseling van ervaringen. Kennisneming van de resultaten van een onderzoek naar de comparitie na antwoord⁵² doet verlangen naar een even gedegen verslag van de ervaringen met de comparitie na aanbrengen in hoger beroep. Vooralsnog wordt de comparitie na aanbrengen in hoger beroep met name gebruikt om de mogelijkheden van een schikking te onderzoeken. Eventueel kunnen ook afspraken worden gemaakt voor de inrichting van de procedure in hoger beroep. Ter comparitie kunnen partijen hun bezwaren tegen de vonnissen waarvan beroep naar voren brengen zonder dat zij daaraan in latere processtukken in hoger beroep gebonden zijn. Nog niet zo eenvoudig is in hoeverre de raadsheer-commissaris ter comparitie een voorlopig oordeel kan geven.⁵³ Direct na het aanbrengen van de zaak is normaal gesproken nog geen meervoudige kamer bij de behandeling van de zaak betrokken, zodat aan een voorlopig oordeel van de raadsheer-commissaris geen overleg binnen de meervoudige kamer vooraf is gegaan. Dat lijkt echter niet een probleem waarmee de praktijk niet uit de voeten kan. De raadsheer-commissaris kan in de meeste zaken ook zonder gedetailleerd voorlopig oordeel afdoende met partijen van gedachten wisselen over de kansen en risico's ingeval partijen besluiten

voort te procederen in hoger beroep. Naar verluidt komen de procespartijen tot een schikking in ongeveer de helft van het (relatief geringe) aantal zaken waarin een comparitie na aanbrengen in hoger beroep plaatsvindt. Dat is een prille aanwijzing dat de comparitie na aanbrengen voorziet in een behoefte. Zou er ooit ook nog een comparitie in cassatie opdoemen?⁵⁴

Mr. drs. G. de Groot

49. Peter Hoefnagels, m.m.v. C.A.R.M. van Leuven en H.P.A.M. van Arendonk, *Handboek scheidingsbemiddeling*, Deventer: Kluwer 2007. Zie ook <www.forensischemediation.nl>.

50. Kamerstukken I 2008/09, 30 145, nr. E, p. 5.

51. W.L. Valk en C.G. ter Veer, *De comparitie na aanbrengen in hoger beroep*, NJB 2005, p. 1985-1987; F. Askvig, *Comparitie vóór de memorie van grieven*, *Praktisch procederen* 2006, p. 218-221. Zie bijv. ook: <www.rechtspraak.nl>, Hof Den Bosch, Voor juristen, Comparitie na aanbrengen; <www.rechtspraak.nl>, Hof Arnhem, Voor juristen, Regelingen, CNA-zaken. Over compareren in hoger beroep: Tanja Tanja-van den Broek en Bart van Lierop, *Pleidooi voor de comparitie na antwoord in hoger beroep*, *Trema* 2008, p. 129-130.

52. J. van der Linden, *Zitten, luisteren en schikken: Rechtvaardigheid en doelbereik bij de comparitie na antwoord*, Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2008 (*Research Memoranda* 2008/5). Zie ook: Janneke van der Linden, Albert Klijn, Frank van Tulder, *Meesterlijk gedrag: leren van compareren*, Raad voor de rechtspraak: *Rechtstreeks* 2009, nr. 3.

53. W.L. Valk, *Voorlopige oordelen ter gelegenheid van de comparitie na aanbrengen*, *Praktisch procederen* 2007, p. 88.

54. Ondenkbaar is dat niet, zoals HR 19 januari 2007, LJN AZ3089 heeft laten zien.